LEKGOTLA LA MAEMO A TSHUPATLOTLO

TSHEBETSO YA MAEMO A TSHUPATLOTLO E ANANETSWENG KA KAKARETSO

DIKONTERAKA TSA KAHO

(GRAP 11)

E lokolotswe ke
Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo
Hlakola 2010

Kananelo

Maemo ana a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso, GRAP (Standard of Generally Recognised Accounting Practice, GRAP) a thehilwe haholoholo ho Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle, IPSAS (International Public Sector Accounting Standard, IPSAS) a *Dikonteraka tsa Kaho* (*Construction Contracts*) a phatlaladitsweng ke Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle, IPSASB (International Public Sector Accounting Standards Board, IPSASB) la Kopano ya Matjhaba ya Baakhaontente (International Federation of Accountants). Kopano ya Matjhaba ya Baakhaontente (IFAC) e thehilwe ka 1977 mme sepheo sa yona e le ho hlabolla le ho ntlafatsa mosebetsi ona wa porofeshene ka maemo ao ho dumellanwang ka ona. IPSASB e fane ka dintlha tse akaretsang tsa di-IPSAS, tse tla sebediswa ho hlahisa Maemo a GRAP kamoso. Diqotsulo tsa IPSAS tsa *Dikonteraka tsa Kaho* di hlahisitswe botjha Maemong ana a GRAP ka tumello ya IPSASB.

Mongolo o tjhaetsweng monwana wa di-IPSAS ke o phatlaladitsweng ke IFAC ka leleme la Senyesemane. Di-IPSAS di ngotswe Bukaneng ya Tshehetso ya IFAC ya Diphatlalatso tsa Matjhaba tsa Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle (International Public Sector Accounting Pronouncements) mme di fumaneha ho:

Kopano ya Matjhaba ya Baakhaontente

545 Fifth Avenue, 14th Floor

New York, New York 10017 USA

Inthanete: http://www.ifac.org

Ditokelo tsa ho kopitsa ho di-IPSAS, ditokomane tse kopang maikutlo le diphatlalatso tse ding tsa IPSASB ke tsa IFAC mme dipehelo le maemo a amehang a lokela ho latelwa.

Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Accounting Standards Board)

P O Box 74219

Lynnwood Ridge

0040

Tokelo ya ho kopitsa © 2010 ka Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo

Ditokelo tsohle di babaletswe. Ha ho karolo le ha e ka ba efe ya phatlalatso ena e ka hlahiswang botjha, ya bolokwa hore e tle e fumanwe hape, kapa ya fetisetswa pele ka tsela efe kapa efe kapa mokgwa le ha e ka ba ofe, wa eleketeroniki, wa metjhini, wa kopitso ya foto, wa kgatiso, kapa o mong, ka ntle le ho fumana pele tumello ya Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo. Mongolo o dumelletsweng o phatlaladitswe ka leleme la Senyesemane.

Tumello ya ho hlahisa botjha diqotsulo tse mmalwa tse tswang phatlalatsong ena ha e atise ho hanelwa.

Dikarahare

Tshebetso ya Maemo a Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso

Dikonteraka tsa Kaho

	Dirapa
Selelekela	
Sepheo	.01 - .04
Kakaretso	.05 - .07
Ditlhaloso	.08 - .16
Dikonteraka tsa kaho	.09 - .15
Mong'a Konteraka	.16
Ho kopanya kapa ho arola dikonteraka tsa kaho	.17 - .20
Lekeno la konteraka	.21 - .27
Ditjeho tsa konteraka	.28 - .34
Ho ela hloko lekeno le ditjeho tsa konteraka	.35 - .48
Ho ela hloko dikgaello tse lebelletsweng	.49 - .53
Diphetoho dikakanyong	.54
Tsebahatso	.55 - .61
Ditokisetso tsa nakwana	.62 - .63
Ho amohela Maemo a GRAP ka lekgetlo la pele	.62
Ditokiso Maemong a GRAP	.63
Letsatsi la ho qala ho sebetsa	.64 - .65
Ho amohela Maemo a GRAP ka lekgetlo la pele	.64
Mekgatlo e seng e ntse e sebedisa Maemo a GRAP	.65
Ho hulwa ha Maemo a GRAP a *Dikonteraka Tsa Kaho* (2006)	.66
Papiso le Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle a *Dikonteraka Tsa Kaho* (Phupu 2001)	

DIKONTERAKA TSA KAHO

Qalong Maemo ana a ile phatlalatswa ke Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Lekgotla) ka Tshitwe 2006. Ho tloha ka nako eo, a nnile a lokiswa tjena:

- Dintlafatso Maemong a GRAP, tse phatlaladitsweng ke Lekgotla ka Hlakola 2010.
- Ditokiso tse ileng tsa latela kamora diphetoho tsa GRAP 5 *Ditjeho Tsa Kadimo (Borrowing Costs)* le GRAP 100 *Dikarolo tse Rekisitsweng (Discontinued Operations)* ka 2013.
- Dintlafatso Maemong a GRAP, tse phatlaladitsweng ke Lekgotla ka Pudungwana 2013.
- Ditokiso tse ileng tsa latela ha Maemo a latelang a GRAP a qala ho sebetsa:
  - GRAP 105 *Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Tlasa Taolo e Tshwanang (Transfer of Functions Between Entities Under Common Control)*
  - GRAP 106 *Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse seng Tlasa Taolo e Tshwanang (Transfer of Functions Between Entities Not Under Common Control)*
  - GRAP 107 *Dikgwebonyalano (Mergers)*

Webesaeteng ho na le khophi ya ditokiso tse entsweng ho GRAP 11 e le karolo ya Porojeke ya Ntlafatso (2013) le ditokiso tsa moraorao tse latetseng.

Selelekela

Tshebetso ya Maemo a Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso

Ho latela Molao wa Tsamaiso ya Tjhelete ya Setjhaba, Molao wa 1 wa 1999, jwalo ka ha o lokisitswe (PFMA) (Public Finance Management Act, Act No. 1 of 1999, as amended, PFMA), Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Lekgotla) le tlameha ho etsa qeto ya mokgwa wa tshupatlotlo e ananetsweng ka kakaretso oo ho thweng ke Tshebetso ya Maemo a Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso (GRAP).

Lekgotla le tlameha ho etsa qeto ya GRAP bakeng sa:

(a) mafapha (ho akarelletswa le makala a naha le a porofentshe le a mmuso);

(b) mekgatlo ya setjhaba;

(c) mekgatlo ya kgwebo (e hlaloswang ho PFMA);

(d) mekgatlo ya molao wa motheo;

(e) bomasepala le makgotla, dikhomishene, dikhamphani, dikoporasi, matlole kapa mekgatlo e meng eo e leng ya bomasepala le ho ba tlasa taolo ya bona; le

(f) Palamente le makgotla a ketsamolao a porofentshe.

Tsena tse ka hodimo tsohle di bitswa "ditheo/mekgatlo."

Lekgotla le tjhaetse monwana tshebediso ya Dipehelo tsa Tshebetso ya Tshupatlotlo e Amohetsweng ka Kakaretso, GAAP (Statements of Generally Accepted Accounting Practice, GAAP), jwalo ka ha e hlophisitswe ke Lekgotla la Ditshebetso tsa Tshupatlotlo (Accounting Practices Board) mme ya phatlalatswa ke Institjute ya Aforikaborwa ya Baakhaontente ba Ngodisitsweng (South African Institute of Chartered Accountants) ka la 1 Mmesa 2012, hore e be GRAP ya:

(a) dikgwebo tsa mmuso (jwalo ka ha di hlalositswe ho PFMA);

(b) mokgatlo le ha e le ofe o mong, oo e seng masepala, oo diabo tsa ona tse tlwaelehileng, diabo tse tlwaelehileng tse ka bang teng kapa mokitlane di ka rekisetswang setjhaba dimarakeng tsa motheo; le

(c) mekgatlo eo e leng ya ditheo dife kapa dife ho tsena le ho laolwa ke tsona.

Lekgotla le tjhaetse monwana tshebediso ya Maemo a Matjhaba a Tlaleho ya Tjhelete, IFRS (International Financial Reporting Standards,IFRS) a phatlaladitsweng ke Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo (International Accounting Standards Board) ho ba GRAP bakeng sa mekgatlo ena moo e sebedisang di-IFRS.

Dipehelo tsa tjhelete di tlameha ho hlaloswa e le tse tsamaisanang le Maemo a GRAP ha feela di latela ditlhokahalo tsohle tsa Maemo a mang le a mang a sebetsang a GRAP le Ditlhakisetso (Interpretations) le ha e le dife tse amehang tsa Maemo a GRAP.

Kgaello le ha e le efe ya ho sebetsa ha Maemo kapa Ditlhakisetso tse itseng e hlakiswa Maemong ao kapa Ditlhakisetso tseo tsa Maemo a GRAP.

Maemo a GRAP a boletswe serapeng sa .01 ho ya ho sa .66. Dirapa tsohle tsa Maemo ana a GRAP di na le matla a lekanang. Boemo le matla a ho laela a dihlomathiso a tshohlwa selelekeleng sa sehlomathiso ka seng. Maemo ana a lokela ho balwa ho ipapisitswe le sepheo sa ona, motheo wa ona wa diqeto ha eba di sebetsa, *Selelekela sa Maemo a GRAP, Selelekela sa Ditlhakisetso tsa Maemo a GRAP le Moralo wa Tlhophiso le Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjhelete.*

Maemo a GRAP le Ditlhakisetso tsa Maemo a GRAP le ona a lokela ho balwa ho ipapisitswe le ditataiso le ha e le dife tse phatlaladitsweng ke Lekgotla tse laelang ditokisetso tsa nakwana tsa ho fetela Maemong ana, esita le ditaelo le ha e le dife tse phatlaladitsweng ke Letona la Ditjhelete mabapi le matsatsi a ho qala ho sebetsa a Maemo a GRAP, tse phatlaladitsweng Koranteng ya Mmuso (Goverment Gazette).

Mona ho ka nna ha etswa tshupiso ho Maemo a GRAP ao ka nako ya ho phatlalatswa ha Maemo ana a neng a so phatlalatswe. Sena se etswa ka sepheo sa ho qoba ho fetola Maemo a seng a ntse a fanwe hamorao ha ho qetella ho phatlalatswa Maemo a mang. Serapa sa .11 sa Maemo a GRAP a *Dipholisi tsa Tshupatlotlo, Diphetoho tsa Ditekanyo tsa Tshupatlotlo le Diphoso (Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors)* se fana ka motheo wa ho kgetha le ho sebedisa maano a tshupatlotlo ha ho se na tataiso e hlakileng.

Sepheo

.01 Sepheo sa Maemo ana ke ho bolela tshwaro ya tshupatlotlo ya ditjeho le lekeno le amanang le dikonteraka tsa kaho. Maemo:

- e kgetholla ditlhophiso tse lokelang ho nkwa e le dikonteraka tsa kaho;
- e fana ka tataiso mabapi le mefuta ya dikonteraka tsa kaho tse ka hlahelang lekala la setjhaba; le
- ho bolela motheo wa ho elwa hloko le ho tsebahatswa ha ditjeho tsa konteraka, le lekeno la konteraka haeba ho tshwanelehile.

.02 Ka lebaka la sebopeho sa mosebetsi o etswang dikonterakeng tsa kaho, letsatsi leo ka lona ho kenwang mosebetsing wa konteraka le letsatsi leo ka lona mosebetsi o phethwang a atisa ho wela dinakong tse sa tshwaneng tsa ho tlaleha.

.03 Dikonteraka tse itseng tsa kaho tse kenelwang ke mekgatlo ha di ke bolele tjhelete ya lekeno la konteraka. Ho fapana le moo, tjhelete ya ho tshehetsa mosebetsi wa kaho e tla fumanwa ka kabo ya tekanyetso kapa e nngwe e jwalo ya lekeno le akaretsang la mmuso, kapa ka matlole a tshehetso kapa a kerante. Maemong ana, ntlha e ka sehloohong tlalehong ya dikonteraka tsa kaho ke kabo ya ditjeho tsa kaho tsa nako ya ho tlaleha eo ka yona ho etswang mosebetsi wa kaho le ho tlaleha ditjeho tse amehang.

.04 Dikonteraka tsa kaho tseo mekgatlo e kenang ho tsona di ka nna tsa thehwa motheong wa kgwebo kapa oo ho hang e seng wa kgwebo kapa wa ho busetswa ditjeho ka botlalo kapa karolo ya tsona feela. Maemong ana, ntlha e ka sehloohong tlalehong ya dikonteraka tsa kaho ke ho aba bobedi lekeno la konteraka le ditjeho tsa konteraka ho dinako tsa ho tlaleha tseo mosebetsi wa kaho o entsweng ka tsona.

Kakaretso

.05 Mong'a konteraka ya hlophisang le ho nehelana ka dipehelo tsa tjhelete tlasa mokgwa wa pokello wa tshupatlotlo o tshwanetse ho sebedisa Maemo ana ha a tlaleha ka dikonteraka tsa kaho.

.06 Mong'a konteraka o kenela mesebetsi ya dikonteraka. Kahoo, mehaho eo mokgatlo o ikahelang yona ha e wele mesebetsing eo ho dumellanweng ka yona konterakeng. E le ho etsa qeto ka mokgwa o loketseng wa tshupatlotlo bakeng sa dintho tse jwalo, mokgatlo o hloka ho sheba Maemo a GRAP a *Direkiswang (Inventories), Thepa ya Matsete (Investment Property)* kapa *Thepa, Polante le Sesebediswa* (*Property, Plant and Equipment*).

.07 Maemo ana ha a sebetse ha ho elwa hloko dintho tsa lekgetlo la pele le tekanyo ya pele dikonterakeng tsa kaho tse hapilweng ha ho fetiswa mesebetsi pakeng tsa mekgatlo e tlasa taolo e tshwanang (sheba Maemo a GRAP a *Phetiso ya Mesebetsi Pakeng Tsa Ditheo tse Tlasa Taolo e Tshwanang*) kapa kgwebonyalano (sheba Maemo a GRAP a *Dikgwebonyalano*).

Ditlhaloso

.08 Tekanyetsong ena ho sebediswa mantswe a latelang mme ditlhaloso tsa ona di boletswe:

Konteraka ya kaho ke konteraka, kapa selekane se tshwanang se tlamang, eo haholoholo e latelang dipuisano bakeng sa kaho ya letlotlo kapa motswako wa matlotlo a amanang haufi-ufi kapa a sebeletsanang ho latela moralo, thekenoloji le mosebetsi kapa sepheo seo a etseditsweng sona kapa tshebediso ya ona.

Mong'a konteraka ke mokgatlo o etsang mosebetsi wa kaho ho latela konteraka ya kaho.

Konteraka ya theko e fetang kapa konteraka ya theko feela ke konteraka ya kaho eo ho yona mong'a konteraka a kgutlisetswang tjhelete ka lebaka la ditheko tse dumellwang kapa tse hlalositsweng mme, ha ho shejwa konteraka ya kgwebo, ho kenngwa hape le phesente e nngwe ya ditshenyehelo tsena kapa tefo e tsepamisitsweng, haeba ho tshwanela.

Konteraka ya theko e sa fetoheng ke konteraka ya kaho eo ho yona mong'a konteraka a dumelang theko ya konteraka e ke keng ya fetoha, kapa sekgahla se ke keng sa fetoha ho ya ka karolo ya mosebetsi, eo ka nako tse ding e tla bang tlasa taolo ya dipolelwana tsa nyollo ya ditheko.

Mantswe a hlalositsweng Maemong a mang a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso a sebediswa maemong ana ka moelelo o tshwanang jwalo ka o Maemong ao a mang.

Dikonteraka tsa kaho

.09 Konteraka ya kaho (mantswe "konteraka ya kaho" le "konteraka" a sebediswa ho pholletsa le Maemo ana ho bolela ntho e le nngwe) ho ka nna ha buisanwa ka yona bakeng sa kaho ya letlotlo le le leng le kang borokgo, mohaho, letamo, diphaephe, mmila, sekepe kapa kotopo. Konteraka ya kaho e ka nna ya sebetsana le kaho ya matlotlo a mmalwa a sebedisanang haufi-ufi kapa a sa sebeletsanang ha ho shejwa moralo, thekenoloji le mosebetsi kapa ho shejwa sepheo kapa tshebediso ya tsona qetellong – mehlala ya dikonteraka tse jwalo e kopanyelletsa le kaho ya ditsamaiso tsa phepelo ya metsi tse etsang marangrang, dibaka tsa tlhwekiso ya dirafshwa le matlotlong a mang a marangrang a ditshebeletso.

.10 Molemong wa Maemo ana, dikonteraka tsa kaho di kopanyelletsa:

(a) dikonteraka tsa phano ya ditshebeletso tse amanang ka kotloloho le kaho ya letlotlo, ka mohlala, tsa ditshebeletso tsa batsamaisi ba diporojeke le dihahi; le

(b) dikonteraka tsa ho heletsa kapa ho tsosolosa matlotlo, le tsosoloso ya tikoloho kamora ho heletswa ha matlotlo.

.11 Setheo se hlahloba dipehelo le maemo a konteraka ka nngwe e saenelwang le bareki e le ho netefatsa hore na konteraka ke konteraka ya kaho kapa tjhe. Ha ho hlahlojwa hore na konteraka ke konteraka ya kaho, setheo se ela hloko hore na ke mong'a konteraka, jwalo ka ha ho hlalositswe serapeng sa .16 sa Maemo ana. Ka mohlala, masepala o kenela tumellano le lefapha la porofentshe la mesebetsi ya setjhaba ho fana ka ditshebeletso tse itseng tsa botsebi tse amanang le kaho ya mmila, empa lefapha le kgetha khamphani ya kaho ya praefete ho etsa mosebetsi wa kaho ka sebele. Masepala o tla boela o laole phallo ya tjhelete e tswang lefapheng la mesebetsi ya setjhaba ho ya khamphaning ya kaho. Mohlaleng ona, masepala o sebetsa haholoholo jwalo ka moemedi, e seng jwalo ka mong'a konteraka ka ha o sa fane ka ditshebeletso tse amanang le kaho ya letlotlo. Masepala o tla lekola hore na ditshebeletso tsa botsebi tse fanwang e le karolo ya tumellano di wela tlasa Maemo ana kapa tlasa Maemo a GRAP a *Lekeno le tswang ho Dithekisetsano tse nang le Poello e Totobetseng (Revenue from Exchange Transactions).*

.12 Molemong wa Maemo ana, dikonteraka tsa kaho di boetse di kopanyelletsa dilekane tsohle tse tlamang mahlakore tumellanong, empa tse ke keng tsa nka sebopeho sa konteraka e ngotsweng. Ha feela tumellano e fana ka ditokelo le boitlamo bo tshwanang ho ditho tsa yona jwalo ka ha ho etsahala konterakeng, ke konteraka ya kaho bakeng sa merero ya Maemo ana. Dilekane tse jwalo tse tlamang di ka kopanyelletsa (empa ha di felle moo) taelo ya ho sebeletsa e tswang ho letona, qeto ya kabinete, taelo ya lekgotla la melao (e kang Molao wa Palamente), kapa tumellano ya ditho.

.13 Dikonteraka tsa kaho di hlophiswa ka ditsela tse mmalwa, mme ka lebaka la Maemo ana, di wela tlasa dikonteraka tse theko e sa fetoheng le dikonteraka tsa theko e fetang kapa tsa theko. Dikonteraka tse ding tsa kaho tsa kgwebo di ka nna tsa ba le ditshobotsi tsa konteraka ya theko e sa fetoheng le konteraka ya theko e fetang kapa konteraka ya theko, ka mohlala tabeng ya konteraka ya theko e fetang kapa ya theko ho dumellanwa ka theko e ke keng ya feta bokalo bo itseng. Maemong a jwalo, mong'a konteraka o lokela ho nahana ka dipehelo tsohle tse serapeng sa .36 le sa .37 e le hore a etse qeto ya hore na o ela hloko lekeno le ditjeho tsa konteraka neng.

.14 Dikonteraka tsa theko e fetang le dikonteraka tsa theko di kopanyelletsa bobedi dikonteraka tsa kgwebo le tseo e seng tsa kgwebo. Dikonteraka tsa kgwebo di tla bontsha hore lekeno le tla lefella ditjeho tsa kaho tsa mong'a konteraka

jwalokaha ho dumellanwe le ho hlahisa majini wa phaello e tla tswa ho ditho tse ding tsa konteraka. Le ha ho le jwalo, mokgatlo o ka boela wa kenela konterakeng eo e seng ya kgwebo ya ho haha letlotlo bakeng sa mokgatlo o mong ho ba puseletso ditjeho tsa ona kaofela kapa karolo ya tsona e tla tswa mokgatlong oo kapa dithong tse ding. Maemong a mang, ho fumana ditjeho hape ho ka nna ha kopanyelletsa le ditefo tse tswang mokgatlong o amohelang le ditjhelete tsa thekolohelo tse itseng tse ntshitsweng ka morero itseng kapa matlole a tswang dithong tse ding.

.15 Ka dinako tse ding mokgatlo o ka hahela mokgatlo o mong matlotlo ntle le ho busetswa ditjeho tsa kaho ka kotloloho ke mokgatlo o amohetseng matlotlo. Ho fapana le moo, mosebetsi wa kaho o tshehetswa ka mokgwa oo e seng wa kotloloho ka tekanyetso e akaretsang ya kabo ya matlole kapa dikabo tse ding tsa matlole a mmuso a akaretsang a yang ho mong'a konteraka, kapa e tswang ho dikerante tsa merero e akaretsang ho tswa ho mekgatlo ya borumuwa e fanang ka thuso ya tjhelete lebitsong la ditho tsa boraro kapa ho mebuso e meng. Tsena di nkwa e le dikonteraka tsa theko e sa fetoheng bakeng sa Maemo ana.

Mong'a konteraka

.16 Mong'a konteraka ke mokgatlo o kenang tumellanong ya ho haha mehaho, ho haha dibaka, ho hlahisa dithoto, kapa ho fana ka ditshebeletso ho latela ditekanyetso tsa mokgatlo o mong ebang ke ona o tla phetha mosebetsi kapa o tla etswa ke konteraka e ka tlaasana. Kahoo lentswe "mong'a konteraka" le kopanyelletsa mong'a konteraka e moholo kapa ya ka sehloohong, konteraka e ka tlaasana ho mong'a konteraka e moholo, kapa manejara wa kaho.

Ho kopanya kapa ho arola dikonteraka tsa kaho

.17 Ditlhokahalo tsa Maemo ana di atisa ho sebediswa di arohane le konteraka ka nngwe ya kaho. Le ha ho le jwalo, maemong a mang, ke a hlokahala ho sebedisa Maemo dikarolong tse ka hlwauwang di arohane tsa konteraka e le nngwe kapa sehlopha sa dikonteraka hammoho e le ho bontsha boleng ba konteraka kapa sehlopha sa dikonteraka.

.18 Ha konteraka e akaretsa matlotlo a mmalwa, kaho ya letlotlo ka leng e tlameha ho tadingwa e le konteraka e ikemetseng ya kaho;

(a) ha ho tlisitswe dipuello tse ikemetseng tsa letlotlo ka leng;

(b) ha letlotlo ka leng le tshwaretswe dipuisano tse ka thoko, mme mong'a konteraka le moreki ba kgonne ho dumela kapa ho qhela karolo eo ya konteraka e amanang le letlotlo ka leng; le

(c) ha ditjeho le lekeno la letlotlo ka leng di ka hlwauwa.

.19 Sehlopha sa dikonteraka, ho sa tsotellehe hore na ke tabeng ya moreki a le mong kapa bareki ba mmalwa, di tla sebetswa e le konteraka e le nngwe ya kaho:

(a) ha ho buisanwe ka sehlopha sa dikonteraka e le ntho e le nngwe;

(b) ha dikonteraka di amana haufi-ufi hoo ha e le hantle, di leng karolo ya projeke e le nngwe e nang le phaello e tshwanang, haeba e le teng; le

(c) ha dikonteraka di etswa ka nako e le nngwe kapa ka tatellano e tswellang.

.20 Konteraka e ka nna ya kenya kaho ya letlotlo le leng ho latela kgetho ya moreki kapa e ka lokiswa ho kopanyelletsa kaho ya letlotlo le leng. Kahoo ya letlotlo le leng e tla nkwa e le konteraka e ikemetseng ya kaho:

(a) ha letlotlo le fapana haholo ka moralo, thekenoloji kapa mosebetsi wa letlotlo le letlotlo le leng kapa matlotlo a mang a akaretswang ke konteraka ya mathomo; kapa

(b) ha ho buisanwe ka theko ya letlotlo ho sa natswe theko ya mathomo ya konteraka.

Lekeno la konteraka

.21 Lekeno la konteraka le tla kopanyelletsa:

(a) tjhelete ya qalong ya lekeno eo ho dumellanweng ka yona konterakeng; le

(b) maemo a ho kgeloha mosebetsing wa konteraka, ditleleime le ditjhelete tsa kgothatso, hoo:

(i) ho nang le kgoneho ya hore le tla fella ka lekeno; mme

(ii) di kgona ho lekanngwa ka tshepo.

.22 Lekeno la konteraka le lekanngwa ka boleng bo kgotsofatsang ba tshepiso e seng e amohetswe kapa e ka amohelwang. Bobedi tekanyo ya qalong le e tswellang ya lekeno la konteraka di angwa ke dipelaelo tse mmalwa tse sa tshwaneng tse itshetlehileng ka sephetho sa diketsahalo tsa kamoso. Hangata dikgakanyo di hloka ho hlahlojwa hape ha ho ntse ho ba le diketsahalo mme maemo a belaetsang a rarollwa. Moo konteraka e leng konteraka ya theko e fetang kapa konteraka ya theko, tjhelete ya qalong ya lekano e ka nna ya se bolelwe konterakeng. Ho fapana le moo, ho ka nna ha hlokahala hore ho hakanngwe motheong o tsamaisanang le dipehelo le dikabelo tsa konteraka, tse kang ka ho supiswa ditjeho tse lebelletsweng ha konteraka e ntse e sebetsa.

.23 Ho phaella moo, tjhelete ya lekeno la konteraka e ka nna ya eketseha kapa ya

fokotseha ho tloha nakong e itseng ho ya ho e nngwe. Ka mohlala:

(a) mong'a konteraka le moreki ba ka nna ba dumellana ka diphapang kapa ditleleime tse eketsang kapa tse fokotsang lekeno la konteraka nakong e latellang eo konteraka ho dumellanweng ka yona ka lekgetlo la pele;

(b) tjhelete ya lekeno eo ho dumellanweng ka yona konterakeng ya theko e sa fetoheng, ya theko e fetang kapa konterakeng ya theko e ka nna ya eketseha ka lebaka la ho nyoloha ha ditheko kapa dipolelwana tse ding;

(c) tjhelete ya lekeno la konteraka e ka nna ya fokotseha ka lebaka la dikotlo tsa ho dieha ha mong'a konteraka ho phethela konteraka; kapa

(d) ha konteraka ya theko e sa fetoheng e amana le theko e sa fetoheng yuniting ka nngwe e phethilweng, lekeno la konteraka le a eketseha kapa le a fokotseha ha palo ya diyuniti e eketseha kapa e fokotseha.

.24 Phetoho ke taelo ya moreki ya hore boholo ba mosebetsi o lokelang ho etswa tlasa konteraka bo fetohe. Phetoho e ka fella ka ho eketseha kapa ho fokotseha ha lekeno la konteraka. Mehlala ya diphetoho ke diphetoho ditekanyong kapa moralong wa letlotlo le diphetoho tsa nako e tla akaretswa ke konteraka. Phetoho e kopanyelletswa lekenong la konteraka:

(a) ha ho ka etsahala hore moreki o tla tjhaela monwana phetoho le tjhelete ya lekeno e hlahang phetohong; le

(b) ha tjhelete ya lekeno e ka lekanngwa ka tshepo.

.25 Tleleime ke tjhelete eo mong'a konteraka a batlang ho e bokella ho tswa ho moreki kapa setho se seng e le puseletso ya ditjeho tse sa kopanyelletswang thekong ya konteraka. Ka mohlala, tleleime e ka hlaha ha moreki a baka tieho, diphoso tsa ditekanyo kapa moralo le diphetoho tseo ho sa dumellanweng ka tsona mosebetsing wa konteraka. Ho lekanya tjhelete ya lekeno e hlahang ditleleimeng ho laolwa ke tekanyo e hodimo ya dipelaelo mme hangata ho itshetlehile ka sephetho sa ditherisano. Ka hoo, ditleleime di kenngwa lekenong la konteraka feela:

(a) ha ditherisano di se di hatetse pele hoo ho ka etsahalang hore moreki a amohele tleleime; le

(b) ha tjhelete eo ho nang le monyetla wa hore e tla amohelwa ke moreki e ka lekanngwa ka tshepo.

.26 Ditefo tse kgothatsang ke tjhelete e eketsehileng e lefuwang mong'a konteraka haeba a sebeditse ka bokgabane ho finyella ditekanyetso tse boletsweng kapa a di fetile. Ka mohlala, konteraka e ka nna ya dumela hore mong'a konteraka a lefuwe tjhelete e kgothatsang ha a phethile mosebetsi wa konteraka nako e so fihle. Ditjhelete tse kgothatsang di kopanyelletswa lekenong la konteraka:

(a) ha konteraka e hatetse pele ka ho lekaneng hoo ho ka kgonehang hore ho

etswe mosebetsi ka bokgabane ho finyella kapa ho feta ditekanyetso tse behilweng; le

(b) ha tjhelete ya kgothatso e ka lekanngwa ka tshepo.

.27 Beng ba konteraka ba lokela ho hlahloba ditjhelete tsohle tse amanang le konteraka ya kaho tseo mekgatlo e tshehetsang ka ditjhelete ya ditho tsa boraro e di lefang ka kotloloho ho dikonteraka tse tlaasana, ho bona hore na di finyella tlhalosong ya lekeno la mong'a konteraka, le ditekanyetso tsa kananelo, ho latela dipehelo tsa konteraka. Ditjhelete tse finyellang tlhaloso le ditekanyetso tsa kananelo ya lekeno di lokela ho tlalehwa ke mong'a konteraka ka tsela e tshwanang le ya makeno a mang a konterakia. Ditjhelete tse jwalo di lokela ho elwa hloko e le ditjeho tsa konteraka (sheba serapa sa .30). Mekgatlo e tshehetsang ka tjhelete e ka nna ya kopanyelletsa mekgatlo ya thekolohelo ya kahara naha kapa ya matjhaba le dibanka tse ngata tsa tlhabollo kapa tse pedi.

Ditjeho tsa konteraka

.28 Ditjeho tsa konteraka di kopanyelletsa:

(a) ditjeho tse amanang ka kotloloho le konteraka e itseng;

(b) ditjeho tse amahanngwang le mosebetsi wa konteraka ka kakaretso mme di ka abelwa konteraka ka tsela e laolehileng le e bohlale; le

(c) ditjeho tse ding tse jwalo ka tse lefiswang moreki ka ho kgetheha tlasa dipehelo tsa konteraka.

.29 Ditjeho tse amanang ka kotloloho le konteraka e itseng di kenyelletsa:

(a) ditjeho tsa ho lefa basebetsi setsheng, ho kopanyelletswa le ho beha maemo setsheng leihlo;

(b) ditjeho tsa thepa e sebediswang kahong;

(c) ho theoha ha boleng ba polante le thepa e sebediswang konterakeng;

(d) ditjeho tsa ho tsamaisa polante, thepa e sebediswang le thepa ya kaho ho ya le ho tloha setsheng sa konteraka;

(e) ditjeho tsa ho hira polante le thepa e sebediswang;

(f) ditjeho tsa ho etsa moralo le thuso ya botsebi tse amanang ka kotloloho le konteraka;

(g) ditjeho tse hakanngwang tsa mosebetsi wa ho lokisa le tiiso, ho kopanyelletsa le ditjeho tsa tshepiso; le

(h) ditleleime tse tswang ho ditho tsa boraro.

Ditjeho tsena di ka nna tsa fokotswa ka lekeno le ha e le lefe le sa letelwang le sa kenyelletswang lekenong la konteraka, ka mohlala lekeno le hlahang

thekisong ya thepa ya ho haha e setseng qetellong ya konteraka.

.30 Beng ba konteraka ba lokela ho hlahloba botjha ditjhelete tsohle tse amanang le konteraka ya kaho tse lefuweng ka kotloloho ke dikonteraka tse tlaasana, le tse busetswang ke mekgatlo e tshehetsang ka ditjhelete ya ditho tsa boraro, ho bona hore na di tshwaneleha ho ba ditjeho tsa konteraka. Ditjhelete tse finyellang tlhaloso le ditekanyetso tsa kananelo ya lekeno di lokela ho tlalehwa ke mong'a konteraka ka tsela e tshwanang le ya ditjeho tse ding tsa konteraka. Ditjhelete tse busetswang ke mekgatlo e tshehetsang ka tjhelete ya ditho tsa boraro tse finyellang tlhaloso le ditekanyetso tsa kananelo ya lekeno di lokela ho tlalehwa ke mong'a konteraka ka tsela e tshwanang le ya makeno a mang a konteraka (sheba serapa sa .27).

.31 Ditjeho tse amahanngwang le mosebetsi wa konteraka ka kakaretso le tse ka abelwang dikonteraka ka kotloloho ke tse latelang:

(a) inshorentshe;

(b) ditjeho tsa moralo tse sa amaneng ka kotloloho le kontereraka e itseng; le

(c) ditjeho tsa ho tsamaisa kaho.

Ditjeho tse jwalo di ajwa ho sebediswa mekgwa e hlophisehileng le e bohlale mme di sebediswa ka ho tsitsitseng ditjehong tsohle tse nang le ditshobotsi tse tshwanang. Kabo e itshetlehile ka boemo bo tlwaelehileng ba mosebetsi wa kaho. Ditjeho tsa ho tsamaisa kaho di kopanyelletsa ho hlophisa le ho sebetsa lethathamo la basebetsi ba kaho. Ditjeho tse ka nnang tsa amahanngwa le mosebetsi wa konteraka ka kakaretso mme di ka abelwa dikonteraka tse itseng, di boetse di kopanyelletsa ditjeho tsa kadimo ha mong'a konteraka a amohela tshwaro e dumelletswe ho fapana le Maemo a GRAP a *Ditjeho tsa Kadimo*.

.32 Ditjeho tse lefiswang moreki ka kotloloho tlasa dipehelo tsa konteraka di ka nna tsa kopanyelletsa ditjeho tsa taolo ka kakaretso le ditjeho tsa ho haha tseo ho boletsweng ka kotloloho dipehelong tsa konteraka hore di tla busetswa.

.33 Ditjeho tse ke keng tsa amahanngwa le mosebetsi wa konteraka kapa tse ke keng tsa abelwa konteraka ha di kopanyelletswe ditjehong tsa konteraka ya kaho. Ditjeho tse jwalo di kopanyelletsa:

(a) ditjeho tsa taolo ka kakaretso tseo konteraka e sa bolelang ka kotloloho hore di tlameha ho busetswa;

(b) ditjeho tsa ho rekisa;

(c) ditjeho tsa patlisiso le tsa ho haha tseo konteraka e sa bolelang ka kotloloho hore di tlameha ho busetswa; le

(d) ho fokola ha boleng ba polante kapa thepa e sa sebedisweng konterakeng eo ka ho kgetheha.

.34 Ditjeho tsa konteraka di kenyelletsa tse amahanngwang le konteraka ka nako e qalang ka letsatsi la ho hapa konteraka ho fihlela ha konteraka e qetella e phethilwe. Le ha ho le jwalo, ditjeho tse amanang ka kotloloho le konteraka mme di bakilwe ke ho hapa konteraka di boetse di kenyelletswa e le karolo ya ditjeho tsa konteraka haeba di ka kgethollwa ka hore di ikemele le ho lekanngwa ka tshepo mme ho na le kgoneho ya hore konteraka e ka fumanwa. Ha ditjeho tse hlahileng ha ho hapuwa konteraka di tlalehwa e le ditjeho nakong eo di hlahileng ka yona, ha di kopanyelletswe hara ditjeho tsa konteraka ha konteraka e fumanwa nakong e latelang.

Kananelo ya lekeno le ditjeho tsa konteraka

.35 Ha sephetho sa konteraka ya kaho se ka hakanngwa ka tshepo, lekeno la konteraka le ditjeho tsa konteraka tse amahanngwang le konteraka ya kaho di tla elwa hloko e le lekeno le ditjeho ka ho fapana ho nahannwe ka mokgahlelo wa ho phetha mosebetsi wa konteraka letsatsing la ho tlaleha. Kgaello e lebelletsweng konterakeng ya kaho eo serapa sa .49 se sebetsang ho yona e tla elwa hloko e le ditjeho hanghang ho latela serapa sa .49.

.36 Ha e le konteraka ya theko e sa fetoheng, sephetho sa konteraka ya kaho se ka hakanngwa ka tshepo ha maemo ohle a latelang a kgotsofaditswe:

- ***(a) lekeno lohle la konteraka, haeba le le teng, le ka lekanngwa ka tshepo;***
- ***(b) ho na le monyetla wa hore melemo ya moruo kapa menyetla e lebelletsweng e amahanngwang le konteraka e tla phallela mokgatlong;***
- ***(c) bobedi ditjeho tsa konteraka tsa ho phetha konteraka le mokgahlelo wa ho phetha konteraka letsatsing la ho tlaleha di ka lekanngwa ka tshepo; mme***
- ***(d) ditjeho tsa konteraka tse amahanngwang le konteraka di ka kgethollwa ka ho hlaka mme tsa lekanngwa ka tshepo e le hore ditjeho tsa sebele tsa konteraka tse hlahileng di ka bapiswa le dikgakanyo tse entsweng pejana.***

.37 Ha e le konteraka ya theko e fetang kapa ya theko, sephetho sa konteraka ya kaho se ka hakanngwa ka tshepo ha maemo ohle a latelang a kgotsofaditswe:

- ***(a) ho na le monyetla wa hore melemo ya moruo kapa menyetla e lebelletsweng e amahanngwang le konteraka e tla phallela mokgatlong; mme***
- ***(b) ditjeho tsa konteraka tse amahanngwang le konteraka, ho sa tsotellehe hore na di buseletswa ka ho kgetheha kapa tjhe, di ka***

kgethollwa ka ho hlaka le ho lekanngwa ka tshepo.

.38 Ho ananela lekeno le ditshenyehelo ka ho supa mokgahlelo wa ho phethelwa ha konteraka ho atisa ho bitswa mokgwa wa diphesente tsa ho phethela. Tlasa mokgwa ona, lekeno la konteraka le bapiswa le ditjeho tsa konteraka tse hlahileng ha ho fihlwa mokgahlelong wa ho phetha, e leng se fellang ka ho tlaleha lekeno, ditjeho le phaello/kgaello e ka amahanngwang le boholo ba mosebetsi o phethilweng. Mokgwa ona o fana ka lesedi la bohlokwa la hore na ka nako eo mosebetsi le tshebetso ya konteraka di boholeng bofe.

.39 Tlasa mokgwa wa diphesente tsa mosebetsi o phethilweng, lekeno la konteraka le ananelwa e le lekeno ho phaello kapa kgaello dinakong tsa ho tlaleha tseo mosebetsi o etswang ka tsona. Ditjeho tsa konteraka di atisa ho elwa hloko e le ditjeho ho phaello kapa kgaello dinakong tsa ho tlaleha tseo ho etswang mosebetsi o amanang le tsona. Le ha ho le jwalo, moo ho rerilweng ho tloha sethathong sa konteraka hore ditjeho tsa konteraka di lokela ho busetswa ka botlalo ho tswa dithong tsa konteraka ya kaho, tjhelete le ha e le efe ya ditjeho tsohle tsa konteraka eo ho lebelletsweng hore e fete lekeno lohle la konteraka e elwa hloko e le ditjeho hanghang ho latela serapa sa .49.

.40 Mong'a konteraka a ka nna a ba le ditjeho tsa konteraka tse amanang le mosebetsi wa kamoso wa konteraka. Ditjeho tse jwalo tsa konteraka di elwa hloko e le letlotlo ha feela ho na le kgoneho ya hore di tla fumanwa hape. Ditjeho tse jwalo di emela tjhelete e lokelang ho fumanwa ho tswa ho moreki mme di atisa ho nkwa e le mosebetsi wa konteraka o ntseng o tswela pele.

.41 Sephetho sa konteraka ya kaho se ka lekanngwa ka tshepo feela ha ho na le kgoneho ya hore melemo ya moruo kapa menyetla e lebelletsweng e amanang le konteraka e tla phallela ka mokgatlong. Le ha ho le jwalo, ha ho hlaha dipelaelo mabapi le kgoneho ya hore tjhelete e seng e ntse e kenyelleditswe lekenong la konteraka e latwe, mme e se e ntse e elwa hloko ho phaello kapa kgaello, tjhelete e ke keng ya latwa, kapa tjhelete e seng e kgaoditse ho ba e ka fumanwang hape, e nkwa e le ditjeho, e seng ho ba phetolo ya tjhelete ya lekeno la konteraka.

.42 Ka kakaretso mokgatlo o kgona ho etsa dikgakanyo tse tshepahalang kamora ho dumellana ka konteraka e tiisang:

(a) ditokelo tse tlamang tsa setho ka seng tse amanang le letlotlo le lokelang ho hahuwa;

(b) tshepiso, ha e le teng, eo ho tla be le phapanyetsano ka yona; le

(c) sebopeho le dipehelo tsa tefo.

Hangata ho ye ho boele ho hlokahale hore mokgatlo o be le tsamaiso e sebetsang ya ka hara mokgatlo ya ho bajeta le ho tlaleha ditjhelete. Mokgatlo o hlahloba botjha, mme ha ho hlokahala, o fetola dikgakanyo tsa lekeno la

konteraka le ditjeho tsa konteraka ha konteraka e ntse e tswela pele. Ho hlokeha ha diphetoho tse jwalo ka bohona ha ho bontshe ka nako tsohle hore sephetho sa konteraka se ke ke sa hakanngwa ka tshepo.

.43 Mokgahlelo o amanang le ho phethwa ha mosebetsi wa konteraka o ka nna wa etsetswa qeto ka ditsela tse sa tshwaneng. Mokgatlo o sebedisa mokgwa o lekanyang ka tshepo mosebetsi o entsweng. Ho itshetlehile ka sebopeho sa konteraka, mekgwa e ka nna ya kopanyelletsa:

(a) boholo ba ditjeho tsa konteraka tse hlahileng bakeng sa mosebetsi o entsweng ho fihlela letsatsing lena ha ho bapiswa le ditjeho tsohle tsa konteraka tse hakantsweng;

(b) diphuputso tsa mosebetsi o entsweng; kapa

(c) ho phethwa ha boholo ba mosebetsi wa sebele wa konteraka.

Ditefo tse etswang ka ho tswelang pele le ditjhelete tse lefellwang ka pele tse fumanweng ho tswa ho bareki hangata ha di bontshe mosebetsi o entsweng.

.44 Ha mokgahlelo wa ho phethwa ha mosebetsi o etsetswa qeto ho ipapisitswe le ditjeho tse hlahileng ho fihlela letsatsing leo, ke feela ditjeho tseo tsa konteraka tse bontshang mosebetsi o entsweng tse kopanyelletswang ditjehong tse hlahileng ho tla fihlela letsatsing leo. Mehlala ya ditjeho tsa konteraka tse sa kenyelletswang ke:

(a) ditjeho tsa konteraka tse amanang le mosebetsi wa kamoso wa konteraka, tse kang ditjeho tsa thepa ya ho haha e isitsweng setsheng sa konteraka kapa e behetsweng ka thoko bakeng sa ho sebediswa konterakeng le hoja e so kenngwe, e so sebediswe tshebetsong ya konteraka, ntle le haeba thepa ya ho haha e etseditswe konteraka ka ho kgetheha; le

(b) ditefo tse lefilweng dikonteraka tse tlaasana pele mosebetsi o etswa tlasa konteraka e tlaasana.

.45 Ha sephetho sa konteraka ya kaho se ke ke sa hakanngwa ka tshepo:

(a) lekeno le tla elwa hloko feela ha ditjeho tsa konteraka di hlaha mme ho na le kgoneho ya hore di boele di fumanwe; mme

(b) ditjeho tsa konteraka di tla elwa hloko e le ditjeho nakong eo di hlahang ka yona.

Kgaello e lebelletsweng konterakeng ya kaho eo serapa sa .49 se sebetsang ho yona e tla elwa hloko e le ditjeho hanghang ho latela serapa sa .49.

.46 Mekgahlelong ya pele ya konteraka, hangata sephetho sa konteraka se ke ke sa hakanngwa ka tshepo. Le ha ho le jwalo, mohlomong mokgatlo o tla fumana ditjeho tsa konteraka hape. Kahoo, lekeno la konteraka le elwa hloko ho fihlela feela ho ditjeho tse bileng teng tseo ho lebelletsweng hore di boele di fumanwe.

Ka ha sephetho sa konteraka se ke ke sa hakanngwa ka tshepo, ha ho na phaello kapa kgaello e elwang hloko. Le ha ho le jwalo, le hoja sephetho sa konteraka se ke ke sa hakanngwa ka tshepo, ho ka etsahala hore ditjeho tsohle tsa konteraka di tla feta lekeno lohle la konteraka. Maemong a jwalo, tjhelete le ha e le efe eo ho lebelletsweng hore ditjeho tsohle tsa konteraka di tla feta lekeno lohle la konteraka ka yona e nkwa e le ditjeho hanghang ho latela serapa sa .49.

.47 Moo ditjeho tsa konteraka tse lokelang ho busetswa ke ditho konterakeng ho se na monyetla wa hore di ka boela tsa fumanwa, di nkwa e le ditjeho hanghang. Mehlala ya maemo ao ho ona ho ka nnang ha se be le monyetla wa hore ditjeho tse hlahileng konterakeng di ka fumanwa hape le ao ho ona ditjeho tsa konterakeng di ka nnang tsa hloka ho nkwa e le ditjeho hanghang e kopanyelletsa:

(a) dikonteraka tse sa tlameng ka botlalo, ke hore, ho na le kgwao mabapi le hore na di loketse hakae;

(b) dikonteraka tseo ho phethelwa ha tsona ho itshetlehileng ka sephetho sa qeto e letetsweng ya nyewe ya lekgotla kapa qeto ya molao;

(c) dikonteraka tse amanang le mehaho eo ho nang le kgoneho ya hore e nkuwe e sa tshwanelwe ke bodulo kapa ya amohuwa beng ba yona;

(d) dikonteraka moo moreki a sa kgoneng ho phetha boitlamo ba hae; kapa

(e) dikonteraka moo mong'a konteraka a sa kgoneng ho phetha mosebetsi wa konteraka kapa ka tsela e itseng a sa kgoneng ho phetha boitlamo ba hae tlasa konteraka.

.48 Ha ho se ho se na maemo a sa tshepiseng a neng a thibela hore sephetho sa konteraka se hakanngwe ka tshepo, lekeno le ditjeho tse amahanngwang le konteraka ya kaho di tla elwa hloko ho latela serapa sa .35 ho fapana le ho latela serapa sa .45.

Ho ela hloko dikgaello tse lebelletsweng

.49 Maemong a dikonteraka tsa kaho tseo ho rerilweng ho tloha sethathong sa konteraka hore ditjeho tsa konteraka di lokela ho busetswa ka botlalo ho tswa dithong tse konterakeng ya kaho, ha ho na le monyetla wa hore ditjeho tsohle tsa konteraka di fete lekeno lohle la konteraka, kgaello e lebelletsweng e tla elwa hloko e le ditjeho hanghang.

.50 Mekgatlo e ka kena dikonterakeng tsa kaho tse bolelang hore lekeno le reretsweng ho lefella ditjeho tsa kaho le tla tswa ho ditho tse ding tse konterekeng. Sena se ka nna sa etsahala moo, ka mohlala:

(a) mekgatlo e itshetlehileng haholo ka ditumello tsa ho aba matlole kapa dikabo tse jwalo tsa lekeno la mmuso ho tshehetsa ka ditjhelete mesebetsi

ya yona e boetse e fuwa matla a ho kena konterakeng le di-GBE kapa mekgatlo ya lekala la poraefete bakeng sa kaho ya matlotlo a kgwebo kapa ao ditjeho tsa ona di tla busetswa ka botlalo; kapa

(b) mekgatlo e rekisetsana ka tsela ya hore moreki le morekisi ha ba amane, kapa ka tsela ya kgwebisano jwalo ka ha ho ka etsahala ha e le "moreki-morekisi" kapa mokgwa o tshwanang wa mmuso.

Maemong ana, kgaello e lebelletsweng konterakeng ya kaho e elwa hloko e le hanghang ho latela serapa sa .49.

.51 Jwalo ka ha ho boletswe serapeng sa .14, maemong a mang mokgatlo o ka nna wa kena konterakeng ya kaho moo ditho tse ding tsa konteraka di ke keng tsa busetsa ditjeho ka botlalo. Maemong ana, tshehetso ya tjhelete ho phaella ho e boletsweng konterakeng ya kaho e tla nehwa ho tswa tumellong ya kabo ya matlotlo kapa kabong e nngwe ya ditjhelete tsa mmuso tse yang ho mong'a konteraka, kapa ho tswa ho dikerante tse fuwang ka sepheo se akaretsang ho tswa mekgatlong e tshehetsang ka ditjhelete ya ditho tsa boraro kapa mebusong e meng. Ditlhokahalo tsa serapa sa .49 ha di sebetse dikonterakeng tsena tsa kaho.

.52 Ha ho etswa qeto mabapi le tjhelete le ha e le efe e haellang tlasa serapa sa .49, lekeno lohle la konteraka le ditjeho tsohle tsa konteraka di ka nna tsa kopanyelletsa ditjhelete tseo mekgatlo e tshehetsang ka ditjhelete ya setho sa boraro e di lefileng beng ba dikonteraka ba tlaasana ka kotloloho ho latela serapa sa .27 le sa .30.

.53 Tjhelete ya kgaello e jwalo e fumanwa ho sa natswe:

(a) hore na mosebetsi o qadile konterakeng kapa tjhe;

(b) mokgahlelo wa ho phetha mosebetsi wa konteraka; kapa

(c) tjhelete ya phaello e lebelletsweng ho hlaha dikonterakeng tse ding tsa kaho tsa kgwebo tse sa nkweng e le konteraka e le nngwe ya kaho ho latela serapa sa .19.

Diphetoho dikgakanyong

.54 Mokgwa wa diphesente tsa ho phetha mosebetsi o sebediswa ka mokgwa wa pokello nakong ka nngwe ya ho tlaleha ho dikgakanyo tsa hona jwale tsa lekeno la konteraka le ditjeho tsa konteraka. Ka hoo, ditlamorao tsa phetoho ha ho hakanngwa lekeno la konteraka kapa ditjeho tsa konteraka, kappa ditlamorao tsa phetoho ha ho hakanngwa sephetho sa konteraka, e tlalehwa e le phetoho kgakanyong ya diakhaonte (sheba Maemo a GRAP a *Dipholisi tsa Tshupatlotlo, Diphetoho tsa Ditekanyo tsa Tshupatlotlo le Diphoso*). Dikgakanyo tse fetotsweng di sebediswa ha ho etswa qeto ya tjhelete ya lekeno le ditjeho tse elwang hloko ho phaello kapa kgaello nakong eo ho etswang phetoho ka yona

le dinakong tse latelang tseo.

Tsebahatso

.55 Mokgatlo o tla tsebahatsa:

(a) tjhelete ya lekeno la konteraka e nkwang e le lekeno nakong eo;

(b) mekgwa e sebedisitsweng ho etsa qeto ka lekeno la konteraka le elwang hloko ka nako eo; le

(c) mekgwa e sebedisitsweng ho etsa qeto ka mokgahlelo wa ho phetha mosebetsi wa dikonteraka o ntseng o tswela pele.

.56 Mokgatlo o tla tsebahatsa e nngwe le e nngwe ho tse latelang bakeng sa dikonteraka tse ntseng di tswela pele ka matsatsi a ho tlaleha:

(a) kakaretso ya tjhelete ya ditjeho tse hlahileng le diphaello tse ananetsweng (ho tloswa dikgaello tse etsweng hloko) ho fihla jwale;

(b) tjhelete e amohetsweng e lefilweng e sale pele; le

(c) tjhelete ya dibili tsa tshebetsophetho (ke hore, emetseng ho lefuwa feela ha dipehelo tsa konteraka di phethilwe ka botlalo).

.57 Dibili tsa tshebetsophetho ke ditjhelete tsa ho sebetsana le dibili tsa mosebetsi o phethilweng tse sa lefuweng ho fihlela maemo a boletsweng konterakeng a phethilwe ka ho kgotsofatsang bakeng sa tefo ya tjhelete eo kapa ho fihlela ho lokisitswe dikodi. Dibili tsa mosebetsi o phethilweng ke ditjhelete tsa lekeno la konteraka tse ngoletsweng mosebetsi o entsweng tlasa konteraka ho sa natswe hore na di lefilwe ke bareki kapa tjhe. Ditjhelete tse lefuwang pele ke ditjhelete tsa lekeno la konteraka tse amohelwang ke mong'a konteraka pele mosebetsi o amehang o etswa.

.58 Mokgatlo o tla tlaleha:

(a) tjhelete yohle e mothating wa ho lefuwa ho tswa ho bareki bakeng sa mosebetsi wa konteraka e le letlotlo; le

(b) tjhelete yohle e mothating wa ho lefuwa bareki bakeng sa mosebetsi wa konteraka e le sekoloto.

.59 Tjhelete yohle e lokelang ho lefuwa ho tswa ho bareki bakeng sa mosebetsi wa konteraka ke bokalo ba nete ha ho shejwa:

(a) ditjeho tse bileng teng ho kopanyelletsa le diphaello tse etsweng hloko; ha o tlosa

(b) kakaretso ya dikgaello tse etsweng hloko le dibili tsa ditshebetsophetho bakeng sa dikonteraka tsohle tse tswelang pele tseo bakeng sa tsona ditjeho tse bileng teng le diphaello tse elwang hloko tse tla busetswa ka

lekeno la konteraka (ha o tlosa dikgaello tse tlalehilweng) di fetang dibili tsa ditshebetsophetho.

.60 Tjhelete yohle e lokelang ho lefuwa ho bareki bakeng sa mosebetsi wa konteraka ke tjhelete ya nete ya:

(a) ditjeho tse bileng teng ho kopanyelletsa le diphaello tse etsweng hloko; ha o tlosa

(b) kakaretso ya dikgaello tse etsweng hloko le dibili tsa tshebetsophetho bakeng sa dikonteraka tsohle tse tswelang pele tseo bakeng sa tsona dibili tsa tshebetsophetho di fetang ditjeho di hlahileng di kopanyelletswa le diphaello tse ananetsweng tsa tla fumanwang hape ho lekeno la konteraka (ha o tlosa dikgaello tse tlalehilweng).

.61 Tataiso ya ho tsebahatswa ha dikoloto tse sa tiiswang le matlotlo a sa tiiswang e ka fumanwa Maemong a GRAP a *Diphumantsho, Mekitlane e sa Tiiswang le Matlotlo a sa Tiiswang (Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets)*. Dikoloto tse sa tiiswang le matlotlo a sa tiitswang a ka bakwa ke dintho tse kang ditjeho tsa tshepiso, ditleleime, dikahlolo kapa ditahlehelo tse ka hlahang.

Diphumantsho tsa nakwana

Ho amohela Maemo a GRAP ka lekgetlo la pele

.62 Diphumantsho tsa nakwana tseo mekgatlo e lokelang ho di sebedisa ha e qala ho amohela Maemo ana ka lekgetlo la pele di boletswe e le (di)taelo. Ditokisetso tsa Maemo ana di lokela di lokela ho balwa ho ipapisitswe le taelo ka nngwe e sebetsang.

Ditokiso Maemong a GRAP

.63 Ditokiso le ha e le dife Maemong a GRAP di tla sebediswa ka ho kgutlela nakong e fetileng ho latela Maemo a GRAP a Dipholisi tsa Tshupatlotlo, Diphetoho tsa Ditekanyo tsa Tshupatlotlo le Diphoso.

Letsatsi la ho qala ho sebetsa

Ho amohela Maemo a GRAP ka lekgetlo la pele

.64 ***Mokgatlo o tla sebedisa Maemo ana a GRAP bakeng sa dipehelo tsa tjhelete tsa selemo le selemo ho qala ka letsatsi le etseditsweng qeto ke Letona la Ditjhelete kapa letsatsing le hlahlamang molawaneng o phatlaladitsweng ho latela karolo ya 91(1)(a) ya Molao wa Tsamaiso ya Tjhelete ya Setjhaba, Molao wa 1 wa 1999, jwalo ka ha o lokisitswe.***

Mekgatlo e seng e ntse e sebedisa Maemo a GRAP

.65 ***Mokgatlo o tla sebedisa ditokiso tsa Maemo ana a GRAP a dipehelo tsa selemo le selemo tsa tjhelete tse akaretsang nako e qalang ka la 1 Mmesa 2015. Ho kgothalletswa hore mekgatlo e sebedise diphetoho tsena nako e sale teng. Haeba mokgatlo o sebedisa ditokiso tsena ka nako ho qala ka pele ho la 1 Mmesa 2015, o tla tsebahatsa ntlha ena.***

Ho hulwa ha Maemo a GRAP a *Dikonteraka Tsa Kaho* (2006)

.66 Maemo ana e nkela sebaka Maemo a GRAP a *Dikonteraka Tsa Kaho* a phatlaladitsweng ka 2006.

Papiso le Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle a *Dikonteraka tsa Kaho* (Phupu 2001)

Maemo a GRAP a *Dikonteraka tsa Kaho* (GRAP 11) a nkilwe haholoholo ho Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle (IPSAS 11), *Dikonteraka tsa Kaho*. Diphapang tse kgolo pakeng tsa GRAP 11 le IPSAS 11 ke tse latelang:

- Boholo ba Maemo ana bo hlakisitswe ka ho eketsa serapa sa .06.
- Maemo ana e kopanyelletsa le diphetoho tse entsweng ke IASB ho IAS 11 ya *Dikonteraka tsa Kaho* e le karolo ya Dintlafatso ho di-IFRS (2008).
- Ditlhaloso tse eketsehileng di kenyelleditswe ho GRAP 11 ho hlalosa hore na ke neng moo konteraka e leng konteraka ya kaho le hore na ke neng moo mokgatlo e leng mong'a konteraka.
- Ditokisetso tsa nakwana tse tshwanelehileng ho Maemo ana ho sebetsanwa le tsona ka tsela e fapaneng le ya ho IPSAS 11.
- Dihlomathiso tse nang le mehlala ya tsebahatso ya maano a dipholisi, ho nka qeto mabapi le lekeno le ditjeho tsa konteraka le ditsebahatso tsa konteraka di hlakotswe Maemong ana.